

KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA SAMSUN'DA GELENEKSEL SEPETÇİLİĞİN GELECEĞİ¹

The Future of Traditional Basketing in Samsun in The Context of Cultural Economy

Kübra NİYAZOĞLU*

Öz

Küreselleşme ile kültürel mirasın “kaybolma” ve “unutulma” tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz bir dönem yaşanmaktadır. Bu dönemde, halk bilgisi ürünlerini geçmişteki arşivleyerek koruma düşüncesinden farklı olarak, koruyarak yaşatma düşüncesinin daha çok önemsendiği ve bunun son dönem yaklaşımlarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda “Kültür Endüstrisi ve Kültür Ekonomisi” gibi alanlarda halk bilgisinin yerel ekonomiye kazandırılarak, korunması, aktarılması, uygulanması ve yaşatılması hedeflenmiştir. Maddi kültür ürünlerinin kültür ekonomisi alanındaki ticari niteliğinin yanı sıra, ürünün üretiminde kullanılan geleneksel halk bilgisinin nerede durduğu çeşitli soru işaretlerini akla getirmektedir. Geleneksel sepetçilik mesleğinin, kültür ekonomisi kavramıyla ele alınışını tartışan bu çalışmada, Samsun’da mesleği ve temsilcilerini görünür hale getirmek, sepetin toplumsal süreç içinde yaşadığı değişimin izini sürmek, ürünün yaratıcısına yönelmek, üretimi yapılan ürün için pazar alanları oluşturmak ve kültür endüstrisinin kendi kurallarına göre geleneksel ürünün yeniden üretimi hakkında fikir belirtmek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan saha araştırması ve halk biliminin görüşme/mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu noktada sepet ustalarına yönelmek üzere 120 soru hazırlanmıştır. Çalışmanın kuramsal yapısını bağlama dayalı İşlevsel Teori oluşturmaktadır. Geleneksel sepetlerin tek düze üretimi, çırak yetiştirmede yaşanan zorluklar, sepet ustalarının kırsal yaşam standartları dışına çıkamaması gibi problemlere ulaşılmış ve söz konusu problemlerin çözümünde kültür ekonomisi alanının medya ve reklam aracılığıyla çeşitli satış imkânları sağlayabileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Endüstrisi, Kültürel Miras, Geleneksel Sepetçilik, Samsun.

Abstract

As a result of globalization, we are experiencing a period in which we are faced with the danger of "losing" and "forgetfulness" of cultural heritage. In this period, it is possible to say that the idea of keeping the folklore products alive by protecting them is more important than archiving them in the past, and this is one of the recent approaches. In this context, it is aimed to protect, transfer, apply and keep the folk knowledge in the local economy in areas such as "Cultural Industry and Cultural Economy". In addition to the commercial nature of material cultural products in the field of cultural economy, it raises various question marks where the traditional folk knowledge used in the production of the product stands. In this study, which discusses the traditional basket-making profession with the concept of the cultural economy; is aimed to make the profession and its representatives visible in Samsun, trace the change in the social process of the basket, and turn to the creator of the product. At the same time, the study's primary purpose is to create market areas for the product produced and express an idea about the reproduction of the traditional product according to the cultural industry's own rules. Field research, one of the qualitative research methods, and the interview/interview technique of folklore were used in the study. At this point, 120 questions were prepared to be directed to basket masters. Context-based Functional Theory constitutes the theoretical structure of the study. Problems such as the uniform production of traditional baskets, the difficulties experienced in raising apprentices, and the inability of the basket masters to go beyond the rural living standards have been reached. In the solution to these problems, it has been determined that the field of the cultural economy can provide various sales opportunities through media and advertising.

Key Words: Culture Industry, Cultural Heritage, Traditional Basket Knitting, Samsun.

¹ Bu çalışma devam eden yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Lisansüstü öğrencisi, kubranyz@outlook.com

Giriş

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (SOKÜM) ile kültürel mirası tespit etme, koruma, belgeleme, arşivleme, envanterleme, aktarma ve yaşatma çalışmaları geliştirilmiştir. 2003 tarihli sözleşme metnine göre koruma altına alınması gereken alanlar şu şekilde belirlenmiştir:

- a) “Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;
- b) Gösteri sanatları;
- c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler;
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi uygulamalar;
- e) El sanatları geleneği” (Oğuz, 2018: 60).

Korunması gereken kültürel miras alanlarından birini el sanatları geleneği oluşturmaktadır. El sanatları bir toplumun değerlerini ortaya koyan, geleneksel yöntemle, sanatsal biçimde üretilen, kırsal ve kentli insanın yaşamına etki eden kültürel bir alandır. El sanatları kültürün maddi boyutu olarak düşünülse de gelenek içerisinde sözlü halk bilgisini barındırmaktadır. Bu anlamda somut olmayan kültürel mirasın korunması gereken bir alan olarak görülmektedir. UNESCO, SOKÜM sözleşmesiyle el sanatlarını, sözlü halk bilgisini barındıran gelenek bağlamı olarak gördüğü gibi icracılarını da söz konusu geleneği aktaran kişiler olarak görmektedir. Bu kapsamda UNESCO, zanaatkarları “Yaşayan İnsan Hazine” olarak ilan etmiş ve bu kişilerin koruma altına alınması amacıyla “Yaşayan İnsan Hazine Ulusal Sisteminin” kurulmasını önermiştir. Bu sistemi kurmanın amacı yüksek tarihsel, sanatsal ve kültürel değere sahip somut olmayan kültürel miras unsurlarını icra etme, canlandırma veya yeniden yapma için gerekli bilgi ve yetenekleri korumak olarak belirlenmiştir (Kabak, 2022: 179).

Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında kültür ekonomisi, halk bilgisi ürünlerini yerel ekonomiye kazandırma yoluyla yaşatma yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Kültür ekonomisi terimi yeni bir kavram olmamakla beraber halk bilgisi ürünlerinin söz konusu alan içinde kullanıldığı görülmektedir. Kültür ekonomisi, Batıda metalaşmış sanatsal ürünleri etkisi altına almış bir alan olarak görülüp çeşitli eleştiriler alırken, halk bilimi alanının somut ya da somut olmayan kültür ürünlerinin yeniden üretilmesi için kültür araştırmacılarına yeni bir yol açmıştır. Konuyla ilgili olarak N. Özdemir (2019: 10), kültür araştırmacılarından önce ekonomi alanı uzmanlarının kültürün ekonomik boyutuna dikkat çektiği, ardından geç de olsa kültür araştırmacıları tarafından benimsendiği ve UNESCO sözleşme ve yaklaşımlarının ardından kültür ekonomisi, endüstrileri ve yaratıcı sektörler gibi alanların etkinleşmesiyle kültürün yönetilebilir bir ekonomik alan olarak anlaşıldığını belirtmektedir. Benzer şekilde Süleyman Fidan ise (2017: 18), kültür endüstrisi, kültür ekonomisi gibi kavramlara ilk ortaya çıktığı andan itibaren ideolojik ve olumsuz anlamlar yüklenmiş olsa da özellikle 21. yüzyılda uluslararası kurum ve kuruluşlar, resmî organlar, akademik çevreler tarafından küresele karşı halk kültürünün korunması, aktarımı ve geleceğin inşasında farklı bakış açılarının geliştirildiğine değinmektedir.

Samsun’da geleneksel sepetçilik mesleği ile uğraşan 6 sepet örme ustası; Cemalettin Tongal, Mustafa Kaya, Paşa Güngör, Aladdin Şener, Dursun Şener ve Bayram Güngör ile görüşülerek Asarcık, Ondokuzmayıs ve Atakum ilçelerinde yaşatıldığı tespit edilen sepetçilik mesleğinin yerel kalkınmadaki rolünün öne çıkarılması gerekli görülmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Samsun’u örnekleyen bu çalışma; geleneksel sepetçilik mesleği bağlamında kültürel ekonomi alanıyla ilişkilendirilmiş bir araştırmanın daha önce yapılmamış olmasından hareketle hazırlanmıştır. Çalışmada halk biliminin bağlama dayalı yaklaşımlarından biri olan İşlevsel Teori kullanılmış, kuramın önemli isimlerinden biri olan B. Malinowski’nin görüşlerinden hareketle geleneksel sepetlerin; biçim, toplumsal ihtiyaç ve fonksiyonel yönüne dikkat çekilmiştir. Sepetlerin günümüz ekonomik sistemdeki yerini ve gelenekselin modern çağda nasıl biçimlendirildiği yönünde ise kültür ekonomisi alanı ele alınmıştır. Yöntemsel olarak halk bilimi alan araştırma teknikleri ile yürütülen araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme/mülakat yöntemi ile elde edilmiştir. Sahaya çıkılmadan önceki evrede Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne gidilerek sisteme kayıtlı olan sepet ustalarının iletişim adresleri not alınmış, daha sonra mahalle muhtarlığı aracılığıyla çevredeki sepet örme ustalarına ulaşılarak görüşme tarihi belirlenmiştir. Araştırmada sepet ustaları tarafından elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırma esnasında bağlamsal özellikler göz önünde bulundurularak fotoğraflarla desteklenmiştir. Sepet ustaları tarafından Samsun’da geleneksel sepetçiliğin tarihi kökeni, örme teknikleri, pazarlama alanları, teknoloji ve medya kullanımına ilişkin bilgiler derlenmiş, elde edilen verilerle geleneksel sepetçilik mesleğinin geleceğe aktarılmasına ilişkin durum tartışılmıştır.

Samsun’da gündelik hayatın değişimi ve buna bağlı olarak geleneksel sepetlere duyulan ihtiyacın azalması gibi etkenler sepetçilik mesleğindeki üretimi yavaşlatmıştır. Bunun yanı sıra sanayide üretilen ürünlerin sepete alternatif olarak kullanılması ve insanların sanayi üretimine ilgi göstermesi geleneksel meslekleri olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ancak geleneksel sepetlerin üretim tekniklerindeki işlevsellik sepetin, ne tür işlerde kullanılacağını buna bağlı olarak hangi tekniklerle üretileceğini belirlediğinden halk bilgisinin kırsal kesim için özel bir anlam taşıdığı da görülmektedir. Geleneksel sepetçilik mesleği ve mesleği icra eden sepet ustalarının kırsal kesimde hayvancılık ve çiftçiliğe bağlı olarak sepet üretme anlayışı dışına çıkamaması, sepetçilik mesleği alanındaki değişimleri takip edememe problemini doğurmuştur. Bu noktada teknoloji alanındaki değişimlerden faydalanmak, sepetin güncellenebilir formda üretimini sağlamak, yeni ihtiyaçlar doğrultusunda biçimlendirmek gibi hususlar göz önünde bulundurularak işlevselliğine dikkat çekilmiştir. Söz konusu güncellenmenin gerçekleştirilmesi amacıyla araştırmanın sunduğu çözüm yolu kültür ekonomisi alanı olarak belirlenmiştir. Yeni mekân ve tarzlara uygun olarak üretilen sepet biçimlerini, medya aracılığıyla tanıtmak, görünür hale getirmek, farkındalık oluşturmak gibi çabalarla geliştirebileceği tespit edilmiştir.

Halk Bilgisi Bağlamında Geleneksel Sepet Örucülüğü

Sepet örme ince ağaç dallarından, sazlar ve bataklıklarda yetişen otların hammadde olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan el sanatıdır. Saz, kamış, hayıt, söğüt, buğday, çavdar, yulaf, pirinç, mısır, fındık gibi doğada kendiliğinden yetişen veya kültürü yapılarak çoğaltılan bitkilerin sap, dal ve koçanlarının birleştirilmesiyle meydana gelir (Atay, 1987: 518).

Sepet örme sanatı ve bu sanatın icrasında gerekli olan malzemenin coğrafyayla yakından ilgisi vardır. Bu bağlamda Karadeniz Bölgesi, zengin ormanlık alanları ve ağaç türleriyle örücülük zanaatının sürdürülmesi yönüyle elverişli bir bölgedir (Yıldız, 1991: 1). Samsun’un Bafra ve Çarşamba gibi iki büyük ovaya sahip olması, tarımın belli zamanlarda yapılması gibi faktörler çiftçilere el sanatları ile uğraşmaları için uygun zaman yaratmaktadır. Bafra, Asarcık, Atakum, Terme, Çarşamba, Ondokuzmayıs ve Alaçam gibi ilçelerde sepetçilik mesleğiyle uğraşan ustalar mevcuttur.

Samsun'da geleneksel sepet örücülüğünün tarihi ile ilgili verilen bilgiler arasında mesleğin Çerkezler ve Ruslardan öğrenildiği aktarılmaktadır. Kaynak kişilerin bu konuda verdiği tarihi bilgiler şöyledir:

Dedelerimiz bunu Ruslardan öğrendi. O öğreniş hala devam ettirdi, babadan oğula. Babamızın mesleği hala yapıyoruz (KK-1).

Bu Çerkezler Kafkasya'dan gelmiş ya yapacak bir iş bulamadılar buraya gelince nereden para çıkaracağız yer yok, toprak yok. Bunu yapmaya başlamışlar. 150 sene önce sürgünde geldiler bir kısım buraya bir kısım Çarşamba'ya yerleşti işte bunlar yapıyordu onlardan öğrendiler (KK-2).

Tarihi bilgiler doğrultusunda Samsun'da geleneksel sepetçiliğin Rus ve Çerkezlerden öğrenildiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra kökende mesleğe karşı, kültürel aidiyet durumundan da söz edilebilir. "Dedelerimiz" ve "babalarımız" ibaresinden anlaşılacağı üzere "ata mesleği" düşüncesiyle günümüze aktarılmıştır.

Samsun'da geleneksel sepetçilik mesleğinde yabani fındık (dağ fındığı), söğüt ve meşe (kayın) ağaçlarının esnek dalları hammadde olarak kullanılmaktadır (KK-3). Ürünün hammaddesine yönelik sepet ustalarının verdiği bilgiler şöyledir:

Ürünün hammaddesi, yabani fındık ve söğüt ağacı. Benim kendi fındıklığım var köyde ondan budama zamanı oradan telaftı ediyorum. Tarlamın kenarlarında söğüt ağacı var onlardan kesiyorum, bulamadığım zaman vatandaştan söğüt ağacını parayla alıyorum. Budama zamanı fındık toplandıktan sonra Eylül ve Ekim ayına denk gelmektedir (KK-3).

Fındık hammaddesini kesim işi Ekim ayında başlıyor, Mart ayına kadar devam ediyor, yani suyu çektikten sonra budanıyor. Yapma işini yazın da devam edebiliyorsun ama kuruyor sonra suya koyup yapmak gerekiyor (KK-2).

Şimdi şöyle bir şey var bu köy fındığı dikme fındık var ya bundan olmuyor. Çıkartırken kırılıyor yani esnek olması lazım. Yabani fındık olacak dağ fındığı (KK-2).

Bu iş sezonluk kışın yapılır, yazın bırakılır Marttan sonra yapılmaz yani. Çünkü kabuğu çıkar ağaçlara su girdiği için komple kabuklar çıkar. Gün dönümünden sonra ağaçların suyu çekildiği zaman ıssız dağlardan ya da dere kenarlarından Ekim ayından Mart ayına kadar toplanılır (KK-5).

Sepet üretiminde yabani fındık, söğüt ve meşe ağacının kullanımı, sepetin sağlam, uzun ömürlü ve örülürken esnek bir forma sahip olması yönüyle tercih edilmektedir. Kaynak kişilerin dikkat çektiği bir başka husus da hammaddenin toplanma zamanıyla ilgilidir. Ağaçların suyunu çektikten sonra toplanması gerekliliği, sepet örülürken şeritlerin kırılma olasılığını en aza indirmek ve kullanım ömrünü uzatmaktan kaynaklanmaktadır.

Geleneksel sepet ustaları sepet örme sürecinin üç aşamada tamamlandığını ifade etmektedir. Bu aşamalar; taban örme, gövde örme ve ağız kapama (baş bağlama) şeklinde sıralanmaktadır. Bu aşamalara ait görseller sırasıyla verilmiştir. Taban örme tekniğine dair Cemalettin Tongal şunları ifade etmektedir:

Geleneksel sepet örücülüğünde sepeti örmeye tabanından başlanır. Şeritlerin kalınlığı ortalama 4 cm'dir. Tabana koyulacak şeritlerin sayısı sepetin büyüklüğüyle orantılıdır. Sepetler 60 cm ve 80 cm büyüklüğünde yapılmaktadır. 50-60 cm büyüklüğünde bir sepet için tabana 4, yan gövdeye 11 şerit koyulmaktadır. 80 cm için tabana 4 yan gövdeye 13 adet çubuk kullanılmaktadır (KK-3).

Görsel 1: Taban örme aşamasında çubukların dörder şeritle alttan ve üstten birbiri içine geçirilmiş hali.

Sepetin şeritleri yukarı doğru dik şekilde çevrilip ip yardımıyla bağlanarak sabitlenmesinin ardından kasnak için örüm hazırlıklarına başlanır. Yukarı doğru uzatılan çubuklar kalın şeritlerde en az bir olmak üzere iki, üç ve dört şeritle örülmektedir (KK-2, KK-5 ve KK-6).

Görsel 2: Taban örme gövdenin toplanma aşamasına

işleminin ardından,
ait görsel.

Görsel 3: Son aşamada ağız kapama tekniğiyle başı bağlanmış sepet (üst kısım) ve bağlanmamış sepetin (alt kısım) görünümü.

Sepetin başlangıçtan tamamlanma aşamasına kadar olan süreçte; şeritleri düzeltmek ve yontmak için çubuk yontma tezgâhı, sepet yontma bıçağı, girebi bıçağı, akuru bıçak, şeritleri; yarmak için keser; tabanın örülmesi için kalıp taşı ve çubukları sıkıştırmak için maşa demiri (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4 ve KK-5) adı verilen araçlar kullanılmaktadır.

Geleneksel sepet üretilirken ürünün kullanım mekânı ve işlevi ürün üzerinde etkili olmuştur. Malinowski'nin "koşullar nesnenin kullanım biçimiyle belirlenmekte, işlev ve biçim birbiriyle bağlantılıdır" (2016: 142) yorumundan hareketle, bağlamsal özellikler ürünün ne için, nerede (hangi mekânda), hangi amaçlar doğrultusunda kullanılacağını belirlemektedir. Aşağıdaki görselde verilen sepet, düz taban tekniğiyle örülerek oluşturulmuş sepet çeşitlerinden farklılık göstermektedir. Eğimli arazide toplanan fındıklar, sepetin toprağa gelen yüzünün sabit ve dengede durması amacıyla tabanı üçgen şekilde üretilmiştir (KK-4).

Görsel 4: Fındık Sepeti. Tabanı üçgen şekilde örülmüş sepetin görünümü.

Konuyla ilgili örnekleri şöyle çoğaltabiliriz; bağ-bahçe işlerinde ürün toplamak için kolçak, yiyecek muhafaza etmek için sele, yumurta taşımak ve toplamak için gıdık, fındık toplamak için göcek isimli sepetler örüldüğü gibi, çamaşır sepetleri veya küçük seceler de üretilmektedir. Bundan başka yörede; kolçak, göcek, kufe, çamaşır sepeti ve sele gibi sepet çeşitleri üretilmektedir.

Sepetin geleneksel formda üretiminden anlaşılması gereken; halk bilgisinin aktarımı, yerel toplulukların bu bağlama dahil edilmesi ve iş birliği içerisinde geleneksel ürünü yaratma çabasında yatmaktadır. H. Glassie, ustanın üretime başlamadan önceki evrede zihninde oluşturduğu plana dikkat çektiği, ürünün yaratım bağlamı içinde yer verdiği işi tek başına yapamayacağı noktalarda yardım alacağı (işbirliği bağlamı) şeklindeki değerlendirmesi ürünün yaratım bağlamını işaret eder (Kipay, 2012: 76). Malinowski'de benzer bir görüşle maddi kültüre dair hiçbir ögenin yalnız başına bireyden yola çıkarak anlaşılmayacağını; iş birliğinin olmadığı ve bu tür durumların görülmediği yerde bile, geleneğin sürdürülebildiği bir ortaklaşa çalışma esasının olduğuna vurgu yapmaktadır (2016: 142). Çevredekilerin bu aşamada icracı ile iletişimde olması geleneksel bilginin aktarımında önem taşımaktadır, sepet örme ustası iş birliği bağlamıyla ilgili şu bilgileri vermektedir:

Çıracak arkadaşlarıyla ormana beraber gider, ağaçları birlikte toplar, evin yanına geldiler mi de herkes kendi evinin yanında çoluk çocuğuyla muhabbet ederek yapar (KK-3)

diyerek ortaklaşa çalışma esasının geleneksel bilgiyi aktarmadaki rolüne dikkat çekmektedir.

Sepet Ustaları, Sosyal Çevre ve Ekonomik Ürün Olarak Sepet

Sepet örme ustalarının gündelik yaşamda yaptıkları her eylem geleneksel bilginin bir parçasıdır. M.Certeau (1990: 49) bu noktada halk edebiyatının kendi biçim ve tarzının olduğunu ileri sürer. Ona göre, bu kültür ve edebiyat şu ya da bu şekilde bir “eylem sanatına” yani birbirine eklemli ve işlevsel tüketim biçimlerine dönüşür. Bu uygulamalar bir halk zihniyetini, belirli bir hareket ve eylem tarzıyla ortaya çıkan, bir şeyi kullanma, değerlendirme sanatından ayrı düşünülmecek bir birleştirme ve oluşturma sanatını, bir düşünce tarzını sürdürür. İş birliği içinde sanatını gerçekleştirmeleri, üretilen ürünün mekânı, bu mekâna yüklenen anlam, usta-çırak ilişkisinin sözü edilen mekânlarda devam ettirilmesi, iletişim içerisinde olduğu kişiler hemen hepsi ustanın zanaatkâr yönünü ve ürünü etkileyen unsurlardır. Ancak kimi sepet örme ustası üretim mekânında yalnız olmayı tercih eder. Kaynak kişi Mustafa Kaya;

Bunun ayrı bir yeri vardır, kimse olmayacak yanımda öyle üretim, evin yanında (KK- 4)
diyerek sanatın tek başına da icra edileceğe dikkat çeker.

Bundan başka sepet ustalarının üretim mekânı evin bahçesi veya ev içi, garaj (KK-2 ve KK-3) gibi açık ve kapalı mekânlar da olabilmektedir. Gündelik yaşamın bir parçası olan sepet, açık mekânlarda üretilirken burada bulunan kişi ve kişiler geleneksel bilginin aktarımında sosyo-kültürel bir bağlam oluşturmak için önemli rol oynamaktadır. İcracı, hafızasında bulundurduğu geleneksel bilgiyi sepetin üretim sürecine göre çevresindekilerle paylaşmaktadır.

Geleneksel sepet örücülüğü kültür ekonomisi bağlamında düşünüldüğünde, yaratıcı ustanın sepeti geçim kaynağı olarak görmesi başlı başına kültürün ekonomik olarak kullanıldığını gösterir. Bu bağlamda kültür ekonomisi ve endüstrilerinin son zamanlarda “yaratıcı sektörler, endüstriler” şeklinde tanımlandığı da görülmektedir. Böylece kültürün yaratıcılık boyutu vurgulanarak ticari niteliğinin gizlenmeye ya da örtülmeye çalışıldığı ileri sürülebilir (Özdemir, 2012: 13). Nitekim sepetin meta olarak görülmemesinin nedeni geleneksel ya da sanatsal hareketliliğinin devam etmesinden kaynaklanır. S. Fidan’a (2017:17) göre, “Gelenek veya geleneksel ürün ortaya çıktığı şekil ve işlevlerle kalmaz, daima çağın şartlarına göre kendini yeniler. Kültür endüstrileri de geleneksel olanı farklı bağlamlara taşıyarak sürekliliği sağlamaktadır. Teknolojik gelişmelerle toplum yaşamındaki değişim, geleneksel olarak üretilen ve aktarılanlara da yansımaktadır”. Böylece kültür endüstrisi ile iş birliği içinde olan halk bilgisi ürünlerinin gelenekten beslenerek yaratılması gerekmektedir. Herhangi bir geleneksel ürün kültür ekonomisine kazandırılırken amaç ürünün metalaşmasını sağlamak değil, üretimi yapan kişinin geçimini sanatıyla kazanmasını sağlamaktır. Sepet örme ustalarının günümüzde sepetçilik mesleğinin ekonomik durumu hakkındaki görüşleri şöyledir:

Eskiden çok bu işi yapıp pazarlara getirenler vardı şimdi yok oluşundan yakınıyor insanlar (KK-3).

Evden gelip alırlar. Pazar yeri yok sipariş geliyor: arkadaş bana iki sepet yap. Köylülere satıyordum (KK-4).

Eskiden bizim geçim kaynağı sepetti. Gurbetçilik işi yoktu. Aşağı yukarı köyün hepsi yapardı (KK-5).

Ticari hayatın çiftçilik ve hayvancılığa bağlı olarak geliştiği dönemde sepetçilik mesleğine ve geleneksel sepetlere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte sanayi üretimi araçlar yük taşımak ve toplamak için tercih edilmeye başlanmış, bundan dolayı geleneksel sepetlere olan ihtiyaç azalmıştır. Bunun yanı sıra sepet ustalarının belirttiği gibi “gurbetçilik işinin” ortaya çıkması ve sepetçilik mesleğinin ticari önemini kaybetmesiyle kişiler geçimini, maddi gücü olan işlere yönelerek idame ettirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda kültür ekonomisi, değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek ve

toplumun beğenisine göre üretilen sepet biçimlerinin reklamını yapmakla geleneksel mesleğin maddi gücünü arttırmayı amaçlamıştır.

Geleneksel sepet örme ustası, gelişmiş sanayinin el yapımı ürünü üretemeyeceğini bilir. Sepetin, seri üretimin olmayışı geleneğin usta-çırak ilişkisi etrafında sürdürülmesini mümkün kılmıştır. Geleneksel bağlamda üretilen sepetler fabrikasyon ürünü olan ve fabrikalarda büyük imalatların yapıldığı mekânlardan ayrılır. Ne için, nasıl, hangi amaçlarla ve kime yapıldığı sorularının cevapları üretim aşamasında çevredekilerle paylaşılır. Adıgüzel, fabrikasyon üretimin iletişim eksikliğini açıklarken usta-çırak ilişkisinin meslek hukuku yönünden önemine de dikkat çekmiş olur:

Fabrikasyon ürünlerde üretici mesleğini kim için, neden yaptığını ve hangi amaçlarla kullanılacağını bilmez. İnsanın birbiriyle olan iletişiminin en aza indirildiği bu mekânlarda uzun uzadıya sohbetler etmek üretim hızını yavaşlatmaktadır (Adıgüzel, 1998: 47).

Kültürel bağlam, fabrika bağlamında olduğu gibi üretimde sosyal iletişimi etkisiz hale getirmez ve kültür böylece aktarılmış olur. Kaynak kişiler, geleneksel sepetin sanayileşmesiyle ilgili şu bilgileri verir:

Sanayi beni etkilemez, bunu zaten fabrika yapamaz (KK- 4).

Sepetin sanayileşme durumu yok ama plastik fiçılar var, kullanılıyor (KK-5).

Sanayileşme bizi etkilemedi. Sepet oralarda üretilmez. Bunu nasıl yaptın diye merak edenler var. İşçiliği güzel olmuş, bu ne kadar zahmetli bir şey nasıl öğrendin diye merak edenler var. Bu benim çok işime yarıyor deyip övenler var (KK-3).

Galvanizli şey çıktı ya sepet onları alıyor şimdi millet ona da bir şey koyamıyorsun galvanizli sac var ya ondan yapıyorlar oda yakıyor, meyve koyamazsın yanar (KK- 4).

Bu bilgiler doğrultusunda geleneksel sepetler sanayi üretimine nazaran, hammadde bakımından organiktir. Sanayi teknolojisinin ürettiği tek biçimli ürünler geleneksel sepetlerin fonksiyonel yönünü karşılayamamaktadır. Bundan dolayı geleneksel sepetçilik mesleğinde el emeği hala değerli görülmektedir. Ancak alternatif olarak yük taşıma fiçılarının kullanılması sepete olan ihtiyacı azaltmıştır. Sanayi üretim bağlamında ürün, farklı kişilerce üretilir. Geleneksel bağlam ise ustanın varlığını ürünün her aşamasında hissettirir. Dolayısıyla tek tip üretimin yerine her biri farklı, ustanın imzasını taşıyan orijinal ürün niteliğine sahiptir. Yaratım baştan sona ustanın belleğindeki geleneksel bilgiden hareketle gerçekleştirilir. Bu bağlamda dikkat çekilmesi gereken husus usta-çırak ilişkisidir. Ustanın üretim sürecinin her aşamasına dahil olması, çırağın da aynı süreçten geçtiğinin göstergesidir. Böylece geleneksel bilgi sanayi bağlamında olduğu gibi parça parça değil bütün şekilde çırağa aktarılır. Günümüzde geleneksel bilginin usta-çırak ilişkisiyle aktarıldığı ve teknolojik gelişmelerin geleneksel bilgiyi öğrenme biçimini tahrip etmediği söylenebilir. Sepet ustaları konuyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmuştur:

Teknoloji ürünü etkilemedi, merak eden gelip bizden öğreniyor, internette öğrenmesi zor olur, buraya gelir soru sorar bu ne ağacından oluyor, nasıl yapıyorsun bende görebilir miyim, örgü işi nasıl oluyor bizden öğrenirler, internette öğrenmesi çok zor (KK-3).

Pek internette bakmıyorlar yaparken geliyorlar, ufakken hepsi başımda oturuyorlar. Bugün bunu yaptık şunu yaptık, çubuk soyduk diye anlatıyorlar ya da sepeti çevirdik onu söylüyorlar (KK-5).

Her ne kadar geleneksel bilginin aktarımında kültürel bağlam korunsa da bir ustanın himayesi altında sepetçilik mesleğini sürdüren kişilerden bahsetmek pek mümkün değildir. Sepet ustaları çırak yetiştirme konusundaki problemleri şu şekilde ifade etmektedir:

Çırağım yok, kimse uğraşmadı bununla. Gelip izlerler, seyredeler, öğrenmek istemezler bu zor iş (KK-4).

Çocuklar kalmadı yanımızda çırak olmuyor. Her evde birer kişi kaldı (KK- 1).

Geleneksel sepet örme ustalarının yukarıda verilen görüşlerinden hareketle sepetin kimden ve nasıl öğrenileceği yani üretim tekniklerinin teknoloji bağlamından değil, sepet örme ustası tarafından öğrenilmesi gerektiği bilgisi mevcuttur. Ancak usta-çırak ilişkisinin devamlılığı söz konusu değildir. Kişiler hobi olarak kültürel bağlamda bulunmakta fakat mesleki bilgiyi edinmek için bir ustanın himayesi altına girmekte çekimser davranmaktadır. Bu da mesleğin gelenek kuşaklara aktarılmasını engel oluşturmaktadır. Çevredekiler bu hususta meraklı olsa da gelip izlemekten öteye geçememiştir. Bunun yanı sıra kaynak kişilerin çırak yetiştirememesi problemi mesleğin zor olarak görülmesi ve köylerde çocukların kalmamasından kaynaklanmaktadır.

Herhangi bir maddi kültür ürününe kültür endüstrisinin kendi kuralları çerçevesinde bakarken her bir sanat eserinin tüketime dönüşmüş biçimler olarak yeniden yaratıldığı ileri sürülür. Adorno (2007: 96) bu bağlamda sanatı bir meta türü, yani tüketime uygun biçimde hazırlanmış, kayda alınmış, endüstri üretimine uyarlanmış, pazarlanabilir ve değiştirilebilir bir ürün olarak görmektedir. Kulak, Adorno'nun sanat eserlerine karşı yaklaşımını şöyle aktarır:

Sanat eseri pekâlâ bir eğlence malzemesi değil bir beğeni nesnesidir. Bu niteliği aşındırılır ve sanat gibi belirli bir uğraş gerektiren alan, eğlence gibi süratli bir alana adapte edilir. Böylece sanat eseri olarak üretilen şey artık kısa sürede tüketilen basit bir ürün haline gelir. Bir başka ifadeyle "sanat", sanat olmaktan çıkar (Kulak, 2016: 73).

Walter Benjamin'de Adorno'nun görüşüne yakın bir çerçeve çizer. Ancak Benjamin, Adorno'dan farklı olarak bu durumu, yeniden üretimin bir parçası olarak görmektedir. Ona göre;

Sanat eseri, ilkesel olarak her zaman yeniden üretilebilir (çoğaltılabilir) bir nitelik taşımıştır. Bununla beraber, bir sanat eserinin teknik araçlarla yeniden-üretilerek çoğaltılması yeni bir olguyu temsil etmektedir (Benjamin, 2012: 45).

Kitle kültürünün beğenisine sunulan sanat eserleri, birbirine benzer biçimde üretilen nesne konumundadır. Böylece geleneksel tarzın ürettiği özgün sanatın yerini kültür endüstrisinin kendi kurallarına göre üretilen sanat eserlerine bıraktığı görüşü hâkimdir. Kültür endüstrisinin sanata karşı olan bu tavrı problem yaratmakla birlikte geleneksel ve özgün olanın değerini de ortaya çıkarmaktadır. Nebi Özdemir, Samsun merkezli yerel medya-kent kültürü ve ekonomisi ilişkisinin bazı yönlerini tartıştığı çalışmasında kent merkezli sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesinde kültürün anahtar bir işleve sahip olduğunu söyler. Samsun ilinde gazetecilik faaliyetleri, sözlü kültürün yazılı kültüre ve internet bağlamına yani küresele taşınmasının örneğini oluşturur. Medyanın gelişmesiyle yerel medyanın, yöresel belleğin yeni arşivleri/bellek odaları olduğunu belirtir. Bu sanallaşma, yöresel geleneklerin, dolayısıyla ürün ve uygulamaların küresel ölçekte tanınmasını, bir süre sonra da deneyimlenmesini sağlayacaktır (2012: 144). Kitle toplumu bu durumda kendisine medya aracılığıyla verileni okuyarak, dinleyerek ya da izleyerek yeniden üretimi gerçekleştirmektedir. Kültür endüstrisi veya kültür ekonomisi sepetin, yani özü gereği ticari amaçla üretilen kültürel bir ürünün reklamını yapmaya hazır bir alan olarak görülebilir. Üstelik zanaatkârlar da bu konuda isteklidir:

Beni belgesele çekebilirsiniz, sepet nasıl yapıyorum hem tanınmış olurum (KK- 3).

Adıgüzel'e göre:

Üretilen ve yayılan bilgi ve haberler kültürel bir üründür ve ekonomik amaca yöneliktir. Bu amaç da kitle iletişim araçları teknolojisini üreten hâkim güçlerin kültürünü yaymak ve global dünyada standartlaşmış popüler ürünleri satmaktadır (Adıgüzel, 1998: 2).

Bu bağlamda hiçbir halk bilgisi ürünü yok olma tehlikesinde bırakılmadan kültür ekonomisi alanında yeniden üretilebilir. Kültür ekonomisinin araçları medya, internet, televizyon veya radyo bu güncellenmenin bir yolu olmakla birlikte sürdürülebilir kalkınmanın da örneğidir. Maddi kültür ürünlerinin görünürlüğünü arttıran kitle iletişim araçları icracının

meslekte tanınma ve farkındalık oluşturması için faydalı olmuştur. Bu aşamada kültür ekonomisinin sanatsal ürün için önerisi, üretilen ürünlerin satılması amacıyla pazar alanları oluşturmak ve reklamını yapmaktır. Pazarlama faaliyeti için ustanın çevrede tanınır olması önemlidir. Medya bir tanınma bağlamı olabileceği gibi yerel halkın sohbetleri de ustanın o yörede tanınırlığını arttırmaktadır. Sepetin; nereden, kimden ve kaçta alındığı ile ilgili sorular ustanın sanatçı kimliğini tanıtmaktadır. Samsun'da pazarlama faaliyetleri il ve ilçelerde bulunan pazarlarda hafta içi yapılmaktadır. Usta yörede tanıdık bir şahsiyetse ürün kendisinden satın alınmaktadır. Söz konusu pazarlama faaliyetini kaynak kişi şu şekilde açıklar:

Ondokuzmayıs'ın köylerinden adam görüyor bu güzelmiş nereden aldın filan mahallede Cemalettin Tongal'dan aldım, ben öyle pazarlama yapıyorum. Hafta günleri buranın haftası Salı müsait bir yere fazla olursa koyuyorum gelen müşteriye satıyorum (KK-3).²

Geleneklerin yok oluşundan yakınan ustalar, sepetçilik mesleğinin yaygınlığını kaybettiğinden ve üretilen ürünlerin Samsun'un belli başlı ilçelerinden satın alınabileceğini ifade ederler:

Eskiden çok bu işi yapıp pazarlara getirenler vardı şimdi yok oluşundan yakınıyor insanlar. Ben de yok elimi kestim yapamıyorum ne yapacak adam Bafra'ya gidip alacak Alaçam'a gidip alacak Ondokuzmayıs'ta bulamaz (KK-3).

Evden gelip alırlar, Pazar yeri yok (Atakum'da) sipariş geliyor: arkadaş bana iki sepet yap diyor. Köylülere satıyordum (KK-4).

Evvelden babam hem Kavağa hem Asarcığa satmaya götürüyorlardı, o zaman yani yetiştiremiyorlardı. Şimdi yapan da azaldı hayvancılık da azaldı (KK-2).

Ustaların görüşleri doğrultusunda geleneksel sepetlerin kırsal yaşama bağlı geçimini sürdüren kişilerce satın alındığı ifade edilmektedir. Bu durum sepetin belli başlı işlerde kullanıldığını ve o işlevler doğrultusunda üretildiğini göstermektedir. Sepetçilik mesleğinin önem kaybetmesinin bir başka sebebi de az sayıda satıldığı ve bu sayının bir aileyi geçindirecek maddi gücü olmamasından kaynaklanmaktadır (KK-3). Bundan dolayı sepet ustaları geniş pazar alanlarına dahil olamamakta, yalnız yöre insanına günlük 1-2 sepet yaparak ek gelir elde etmektedir. Buda kişiyi tatmin edememekte ve mesleğin yeni nesle aktarımını güçleştirmektedir. Sepet ustalarının kırsal kesim dışında görünürlüğü arttırmak ve farkındalığın oluşması, farklı ihtiyaçlara cevap verebilme potansiyelini doğuracaktır. Bu anlamda sepet sadece hayvancılık ve çiftçiliğe bağlı olarak üretilen ürünler değil, turizme ya da kişisel beğeniye göre üretilen ürünler olarak da ticari gelire dönüştürülebilecektir.

Tarihi kayıtlara bakıldığında merkeze yakın yerde bulunan Saathane ve Mecidiye çarşısında zanaatkarların satış yaptıkları dükkânlar, günümüzde kitle toplumuna uygun düzenlenmiş ve sokak lezzetleri, giyim-kuşam, aktar gibi dükkânların yer aldığı mekâna dönüşmüştür. Kültürel mekânların korunamaması durumu eski zanaatkar dükkânlarının yok oluşunu da beraberinde getirmiştir. UNESCO, bu bağlamda kültürel mekânların korunması, yerel toplulukların sözü geçen mekânlara dahil edilmesi ve günümüz toplumunun ihtiyaçlarına göre geleneksel bilginin yeniden üretilmesini önermektedir. Böylece geleneksel bilgi bağlamından koparılmadan aktarılacaktır.

Samsun ilinde farklı türden pek çok etkinlik düzenlenmektedir. Bu etkinliklerle ilgili veriler yerel medya tarafından bilinir ve görünür hale getirilmektedir. Son yıllarda sayıları artan bu etkinlikler yerel yönetimlerle bazı kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Özdemir, 2012: 157). Etkinlikler genellikle bahar döneminde veya yaz mevsiminde başlayıp Eylül ayına kadar devam etmektedir. Atakum Belediyesi tarafından yaz etkinliklerini gerçekleştirmek amacıyla düzenlenen "Açık Hava Yaz Etkinlikleri" mevsim boyunca müzik, tiyatro, konser gibi aktivitelere yer vermiştir. Etkinlikler, kültürel bellekten beslenmesi ve

²"Buranın hafta günleri salı" ibaresiyle semt pazarları kastedilmektedir.

kuşaklararası bir aktarım görevi üstlenmesiyle önemlidir. Geleneksel sepet ustası Mustafa Kaya, herhangi bir fuar, etkinlik ya da şenlik alanlarında yer almadığını şöyle ifade eder:

Hiç festival, panayırda sepet satmadım. Sepeti kapıdan gelir alırlar (KK-4).

Kaynak kişinin daha önce festival ve panayır gibi şöenlerde yer almaması, söz konusu kültürel bağlamların farkında olmadığı ve geniş çevrelere ulaşamadığından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı ürettiği sepetleri maddi gelire dönüştüreceği pazar alanları sınırlı kalmıştır. Kültür endüstrisi bu noktada görünür hale getirmek ve farkındalığı arttırmak amacıyla etkili bir araç olarak kullanılmalıdır. Fuar ve festival alanlarında yer edinecek olan geleneksel sepet ustalarının ürünü, müşterisine ve satışı yapılacak olan mekâna göre tasarlaması gerekmektedir. Samsun'da deniz turizminin gelişmiş olması iç veya dış turistlere yönelik hediyeelik çanta ve süs eşyası şeklinde tasarlanmış olan sepetlerin üretilmesi dikkat çekici olabilmektedir. Sepet örme ustalarının ürünleriyle birlikte bu sahada yer alması ilgili kurum ve kuruluşların çabalarıyla gerçekleştirilebilir. Yaz aylarında sahil boyu kalabalık bir görüntüye sahip olan Atakum, turizm ve ekonomi sektöründe geleneksel ürünlere yer açabilir. Yerel medyanın bu etkinliklerde aktif rol alışıyla ürettiği içerikler, geleneksel sepetçiliğin tanıtımı ve yaşayan ustaların tanınırlığı açısından destekleyici olacaktır.

Çek'e göre:

Modern yaşam ve küreselleşmenin, uzun yüzyıllar içinde ortaya çıkmış ve halkın ortak duyusunu, düşüncesini, değerlerini yansıtan hemen tüm halk kültürü unsurları üzerinde tahrif edici etkileri olduğu bilinir. "Kayıt altına alma", "unutulmaya yüz tutmuş ürünleri koruma" gibi kavramlar bu tahrif edici etkinin bertaraf edilmesine yöneliktir (Çek, 2016: 38).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve el sanatı geleneğinin yaşatılmasına bir başka örnek Halk Eğitim Merkezine bağlı açılan kurslardır. Sepet ustası kursların açılmasına yönelik faaliyetler ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

Halk eğitim ille talep ediyor ama yapma şansım yok dışarı gidemem köyde kimse yok. Arada öğrenciler ziyarete geliyorlar, kendileri gezmeye gelince uğruyorlar, bakıyorlar da hani köyde okul yok (KK-5).

Sepet örme ustasının kişisel sorumluluklarından dolayı köy merkezi dışına çıkamadığı görülmektedir. Tespit edilen bu problemin çözümü için Halk Eğitim Merkezinin belediyelerle iş birliği içinde olup, öğrencileri üretimi gerçekleştirdiği mekâna getirmeleri beklenebilir yahut köy içinde Halk Eğitim Merkezine bağlı kurslar açılabilir. Sepet ustalarının konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

Bunların eğitimini veren kurslar yok (KK-5).

Burada kurs eğitimi veren yok. Geldiler halk eğitimde kurs açalım dediler ama şu anda faaliyete geçirdikleri yok, gelende yok (KK-2).

Bu eski meslek sizde bunu kaybolmasın diye şey yapıyorsunuz ama geçen senede geldiler böyle zamansız iki üç kişi (Kültür ve Turizm'den gelenlerden bahsediyor.) dedim bunu 11. ayda yapıyoruz çubuk da yok (KK-6).

İlkadım Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından açılan El Sanatları kursuna 359 kişi başvurmuştur. Başvuruda bulunan kişilerin niteliklerine bakıldığında ilkokuldan, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesine kadar eğitim görmüş kişiler yer almaktadır. 359 kişi içerisinde sepet örücülüğü kursuna başvuran kişilerin sayısı 12 olarak tespit edilmiştir (URL-1). Geleneksel meslekleri koruma ve aktarmaya yönelik birtakım projeler geliştirilse de görüştüğümüz sepet örme ustalarının söz konusu kurslarda bulunabilme imkânıyla ilgili devamlılık gösteren bir çalışmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere Samsun'da kültürel mirası korumaya yönelik çeşitli faaliyetler yapılmaktadır. Fakat sepet örme ustalarının da belirttiği üzere "zamansız geldiler" ibaresi mesleğin icra edildiği zaman dilimi dışında

çalışmalara yöneldiğini göstermektedir. Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne bağlı olarak görev alan folklor araştırmacıları, geleneksel sepetçilik mesleğiyle uğraşan ustalardan fotoğraf, video ve geleneksel bilgi elde etmek, arşivlemek ve Samsun'un el sanatları envanterine eklemek gibi çalışmalara yönelmişlerdir, ancak sepetçilik mesleğinin hangi mevsimde başlayıp bitirildiğine dair bilgi eksikliğinden dolayı sahadan boş malzemeyle ayrılma durumuyla karşı karşıya kalmışlardır.

Kültürel ürünler özü itibariyle yeniden yaratılmaya ve değişmeye müsaittir. Herhangi bir kültür ürününde aranan özellik, değişirken özgünlüğünü kaybetmemesidir. Geleneksel sepet örme ustalarının yaptığı "sepetler" her bir ustanın kendi yaratıcı fikri ve estetik zevkinin birleşmesiyle üretilmiştir. Endüstriyel bir meta haline dönüşmemesinin en can alıcı noktası yaratıcılık ve özgünlük kavramlarının hala etkili olmasıdır. Ortaklaşa çalışma esası, yeni neslin geleneksel ürüne duyduğu merak, icracının gelenekten beslenen halk bilgisini kullanması gibi hususlar geleneksel sepetçilik mesleğini kaybolmadan canlı olarak yaşatılabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Araştırma verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda Samsun'da yaşatılan geleneksel sepetçilik, geleneksel üretim tekniğini sürdürmektedir ancak sanayileşmeyle beraber el emeği ürüne olan talebin azaldığı ve ustalarının ürettiği sepetlerin değer kaybettiği tespit edilmiştir. Günümüz ekonomi düzeninde geleneksel mesleklerden elde edilen kazancın aile ekonomisine yeterli katkıyı sağlayamaması problemi doğmuş, bu nedenle Samsunlu zanaatkarlar sepetçilik mesleği yanında hayvancılık ve çiftçilik mesleği ile uğraşarak ekonomik gelir elde etmeye çalışmışlardır.

Ekonomik sistemin geleneksel mesleklere olumsuz etkilerinden bir diğeri ise usta-çırak ilişkisi olmuştur. Sepet satışlarının düşük düzeyde oluşu yeni neslin mesleği öğrenmek için çaba göstermemesi bundan dolayı usta-çırak ilişkisinin zayıflaması ve geleneksel sepetçiliğe meslek alanı olarak değil, hobi olarak bakıldığı yönünde tespitler yapılmıştır. Gençlerin kırsal yaşam standartlarını beğenmemesi ve büyükşehirlere gitmek istemesi, ustaların yetiştirecek çırak bulamaması sorununu doğurmuştur. Geleneksel sepetçilik mesleğinin yeni nesiller tarafından bilinmesi ve merak edilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin yörede bulunan sepet ustalarını okullara davet etmesi ve sepet örme uygulamasının yapılması, öğrencileri bu konuda teşvik ederken çırak bulma sorununa çözüm getirebilecektir.

Ustaların kendi imkânları dışına çıkamaması, medyanın gücünün farkında olmadığını göstermektedir. Kendilerini tanıtmak ve ürünlerini satmak için istekli olsalar bile yalnızca yöre insanı tarafından tanındığı dolayısıyla sepete fazla ihtiyaç duyulmadığı ve üretimin düşük sayıda yapıldığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili resmi ve özel kurumların sepet ustalarının tanıtımını yapması ve üretilen sepetlerin satışı için geniş pazar alanlarının oluşturulması beklenmektedir. Bu eğilim Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne bağlı folklor araştırmacıları, halk bilimi lisans, yüksek lisans, doktora öğrencileri ve araştırmacılarının katkısıyla gerçekleştirilebilir. Samsun bağlamında böyle bir yönelimin bazen olumsuz sonuçlandığı örneklere rastlanmıştır. Ancak gönüllü olan ustaların belgeselini çekmek, dijital ortamda fark edildiğinde ilgi çekecektir.

Kent merkezinde düzenlenen fuar, festival ve eğlence yerlerinde sepet ustalarının yer almadığı dikkat çeken bir başka husustur. Organizasyonu sağlayan kurum ve kuruluşlar tarafından sepet ustaları, mekânın sosyal durumu göz önünde bulundurularak yapmış olduğu ürünleriyle birlikte bu alana dahil edilmesi, ürünün yaşam standartlarına uygun olarak farklı biçimlerde üretilmesi ve satışının bu yolla yapılması önerilebilir. Ev dekorasyonu için biçimce küçültülmüş sepetler, turizme yönelik obje biçiminde sepetler, deniz turizmi sektöründe

kullanılan çantalar, şemsiyeler, piknik sepetleri şeklinde değişen ihtiyaçlara uygun üretim biçimleri önerilebilir. Geleneksel sepetçiliğin kültür endüstrisi ve ekonomisi alanına katılmasıyla tüketim, eğlence, popülerlik gibi kavramların akla gelmesi ve kültürel ürünlerin meta haline dönüştürüldüğü düşünülse de çağın yaşam standartı ve toplumun ihtiyacına yönelik biçim alması işlevsel olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- ADIGÜZEL, Yusuf (1998). “Kültür endüstrisi ve kitle toplumunun paradoksları”. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- ADORNO, Theodor. W. (2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. (çev. Nihat Ülner, Mustafa Tüzel ve Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- ATAY, Ayten (1987). *Örücülük*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BENJAMİN, Walter (2012). *Fotoğrafın Kısa Tarihi: Teknik Araçlarla Yeniden-Üretim (Çoğaltma) Çağında Sanat Eseri*. (çev. Osman Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- CERTEAU, Michel D. (1990). *Gündelik Hayatın Keşfi – I*. (çev. Lale Arslan Özcan). Ankara: Dost Kitapevi.
- ÇEK, Songül (2016). “Popüler Kültür Ekseninde Halk Kültürünün Yeniden Üretimi: Utanmaz Adam Tipi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9 S. 44, s. 37-44.
- FİDAN, Süleyman (2017). *Aşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi-Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- KABAK, Turgay (2022). “SOKÜM’ün Aktarılmasında Yaşanan Sorunlara Bir Örnek Olarak Bayburt’ta Zanaatlar ve Zanaatkârlık”. *Milli Folklor Dergisi*, C. 17, S. 133. s. 176-187.
- KİPAY, Ebru (2012). “Bellekteki izleriyle el sanatlarının dönüşümü “Kastamonu Evrenye Bıçağı”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- KULAK, Önder (2016). “Theodor Adorno: kültür endüstrisinin kıskacında kültür”. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- MALINOWSKI, Bronislaw. (2016). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (çev. Deniz Uludağ). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- OĞUZ, Mehmet Ö. (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ÖZDEMİR, Nebi. (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- ÖZDEMİR, Nebi. (2019). “Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri İle Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi”, *Kültürel Miras Yönetimi* (ed. Nebi Özdemir ve Adem Öger). Ankara: Grafiker Yayınları.
- YILDIZ, Hülya (1991). “Ordu ili Fatsa ilçesinde el sanatları çerçevesinde üretilen bitkisel örücülük ürünleri ve üreticileri üzerine bir araştırma”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

İnternet Kaynağı

URL-1: <https://samsunhem.meb.k12.tr/tema/index.php> (E:T.: 09.04.2022).

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Dursun Şener, Erkek, 67, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, İlkokul, 14.06.2021.
- KK-2: Bayram Güngör, Erkek, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, İlkokul, 14.06.2021.
- KK-3: Cemalettin Tongal, Erkek, 67, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, İlkokul, 12.06.2021.
- KK-4: Mustafa Kaya, Erkek, 89, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, Eğitim Durumu Yok, 12.06.2021.
- KK-5: Paşa Güngör, Erkek, 46, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, İlkokul, 14.06.2021.
- KK-6: Aladdin Şener, Erkek, 67, Samsun, Çiftçi ve Sepet Örme Ustası, İlkokul, 14.06.2021.

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmayla ilgili olarak İnsanlık Araştırmaları Etik Kurulu komisyonundan alınan 24.03.2022 tarihli ve 2022/030 sayılı belge UHAD Editör Kuruluna sunulmuştur.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş Doç. Dr. Songül Çek’e teşekkürlerimi sunarım.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Yazarın Notu: Bu çalışma Sinop Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde devam eden yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.
<i>The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":</i>
Ethics Committee Approval: Regarding this study, the document dated 24.03.2022 and numbered 2022/030 received from the Humanity Research Ethics Committee commission was submitted to the UHAD Editorial Board.
Funding: No support was received from any institution or organization for this study.
Support and Acknowledgments: During the research and writing of the study, Assoc. Dr. I would like to thank Songül Çek.
Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.
Author's Note: This study was produced from the ongoing master's thesis at Sinop University, Social Sciences Institute.
Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.
